

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECEN, KOLLÉGIUM
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár
egész évre 10 arany korona
félévre . . . 5 arany korona
Egyes szám ára 25 arany fillér

Egy érdekes munkalatról.

(A Pappszász-féle bizottság jelentése.)

A nyert információk egyoldalú és nem kel-
lően alapos voltát a bizottsági munkalatról az
a része teszi különösen szembeötlővé, amelyik
az egyházkerület és Debrecen város közös
nyomdavidálatának az ügyével foglalkozik,
külön címmel ellátott fejezetben. Ez a vállalat
csakugyan megérdemli a különös figyelmet,
mert hatalmas arányú munkájával úgy kultu-
rális, mint gazdasági tekintetben kiváló jelen-
tőségű szolgáltatásokat tehet, míg gyöngülése vagy
gyöngítése a miénkkel nem azonos szellemű
egyéni vállalkozók javát mozdítja elő.

Kitűnik azonban innen az, hogy a munkalatról
ezen részének készítője még azt a fáradságot
sem vette magának, hogy az alapul szolgáló
társasági szerződést elolvasta volna. Különben
nem mondhatná azt, hogy a szerződés bizony-
talanságban hagy az iránt, vajjon a vállalat üz-
letvezetője a felügyelő-bizottságban szavazati
joggal bír-e. Mert a társasági szerződés 10. §-
ának 4. bekezdése világosan mondja, hogy az
üzletvezetőnek vagy helyettesének, ha saját mű-
ködésükről van szó, szavazati joguk nincs.
Amiből kétségtelen, hogy más esetekben az
üzletvezető, vagy helyettese, természetesen csak
az egyikük, szavazati joggal bír. Ugyancsak a
szerződésben meg van állapítva a felügyelő-
bizottság tagjainak száma, megbízatásának
tartama, valamint az is, hogy a vállalat ve-
zetése és kezelése körüli intézkedés a városi
tanács hatáskörébe tartozik. Eszerint annak
kimondása, hogy a felügyelő-bizottság kevesebb
számú tagokból álljon, meg hogy az egyház-
kerület ugyanolyan befolyással bírjon a vállalat
ügyeiben, mint a város, meg hogy a fel-
ügyelő-bizottság tagjait évről-évre válasszák,
csak az ötven évre megkötött szerződés módo-
sításával történhetnék. Viszont az, hogy a vállalat
számadása az egyházkerület elé terjesztessék,
nem kíván intézkedést, mert a szerződésben ki-

van mondva, hogy a költségvetést és a száma-
dást, sőt a felügyelő-bizottság jegyzőkönyveinek
intézkedést kívánó részeit is, az egyházkerület
elé is kell terjeszteni, ami minden alkalommal
meg is történt. A vállalati számadás eredüénye
az egyházkerületi jegyzőkönyvbe is be van fog-
lalva. Hogy a részletes számadás, illetőleg mér-
leg adatainak ismertetését az egyházkerületi
közgyűlésen eddig senki sem kívánta, arról
sem a vállalat, sem ezen ügynek az egyházke-
rületi közgyűlésen előadója nem tehet.

Ezen ügynek kissé részletesebb megvilági-
tására még el kell mondanom a következőket.
Először is ami a felügyelő-bizottsági tagok szá-
mát illeti, bár ez igazán kisebb jelentőségű
kérdés, magam is abban a nézetben vagyok,
hogy elég volna nem is 4-4, mint a bizottság
javasolná, hanem 3-3 tag is. Az egyesülés al-
kalmával a szerződéstervezetben 5-5 tag volt
kontemplálva. Akkor az egyházkerület részé-
ről kívántatott, hogy a tagok száma 6-6 le-
gyen. A város propter bonum pacis belement
az emelésbe. Talán belemenne most is a leszá-
llításba. Csak egy kicsit furcsa volna, hogy az
egyházkerület, mely akkor az emelést kívánta,
most meg a leszállítást sürgesse. De ismétlem,
a leszállítás a vállalat érdekében is nagyon cél-
szerű volna. Hiszen úgyszólván az a tapasztalat,
hogy a tagok egyrésze éppen csak egy néhány ügy
iránt érdeklődik, az üzletmenet egészét pedig
nem mindenki ismeri. Annak meg, hogy az üz-
letvezetés a városra bízott, az a magyarázata,
hogy a vállalat, mint városi vállalat, már régen
virágzott és az egyházkerületre nézve határo-
zottan nagy előny volt egy ilyen jömenetelű
vállalatba társtulajdonosként bekapcsolódni.
Az eredeti tervezetben még több jog is lett
volna a város részére biztosítva, nevezetesen,
hogy a felügyelő-bizottság elnöke mindig a város
polgármestere legyen. S ez ellen a terv ellen
nem az egyházkerület részéről volt kifogás.
Egyébként pedig az üzletvezetésben a városi
tanács nem járhat el másként, mint a felügyelő-
bizottság meghallgatásával, ahol viszont az egy-

házkerület befolyása biztosítva van s azonkívül biztosítva van az egyházkerületnek az a jog, hogy amennyiben a város rendelkezéseit sérelmesnek találná, ezek ellen a törvény rendes útján fellépjen.

Ebben van a magyarázata annak is, hogy a nyomdavállalat üzletvezetője a bizottság felhívására üzleti adatokat nem szolgáltatott ki, hanem arra kérte, hogy forduljon a felettes hatóságához.

Tudni kell még a következőket is.

A társasággá egyesülés olyan móddal történt, hogy az egyházkerület 450,000, azaz négyszázötvenezer korona tőkét fizetett be a vállalat pénztárába s ezáltal lett feles tulajdonos. A szerződés értelmében az értékesökkenési tartalékalapra tett összegben és a jutalékokon felül fennmaradó tisztahaszon felerésze a nyomda fejlesztésére fordított, tehát ennek az összegnek a felerésze is az egyházkerület vagyonát gyarapítja, másik felerésze pedig egyenlő arányban a város és az egyházkerület pénztárába befizetendő. A bizottságnak nyilván módjában volt meggyőződni arról, hogy ezek a haszonrészeselek az egyházkerület pénztárába tényleg befolytak, mert csak azt észrevételezi, hogy az 1923-ról járó és így 1924-ben esedékessé vált haszonrészeselek még nem folyt be. Itt meg kell említeni, hogy a szerződés értelmében a társaság egyik tagja sem követelheti, hogy a mérleg megállapítása előtt a vállalat hasznából részére bármi fizetessék. Ha jól tudom, az 1923-iki mérleget az 1924 júliusi városi közgyűlés állapította meg s így a részeselek kifizetése még erről az évről nem sokat késett s ebből a késedelemből a vállalat teljesítő-képességére káros következtetést vonni még sem lehet. Volt már arra is eset, hogy az egyházkerület maradt hosszabb időn át adósa a nyomdavállalatnak.

Tudvalevő, hogy az általános pénz szűke miatt minden nagyobb ipari vállalat híjját érzi a forgótőkének, amin a részvénytársaságok az alaptőke jelentős felemelésével igyekeztek segíteni. Ezért volt kénytelen a vállalat is már 1922-ben arra kérni a társtulajdonosok mind-egyikét, hogy forgótőkéül egy-egy millió koronát bocsássonak rendelkezésére, amely összeg aztán 1923-ban 20--20 millióra emeltetett. Azonkívül ugyancsak 1922-ben ahhoz is hozzájárult úgy a város, mint az egyházkerület, hogy a tiszta nyereség 25%-a helyett csak 10%-ot fizessen ki a vállalat évenként, 10 éven keresztül, míg a többi 15% ezalatt az idő alatt kamatmentes kölcsönként a vállalatnál maradjon. Mármost az 1922 előtti időkről, amíg ugyanis semmiféle nehézségről nem lehet beszélni, nem is szólva, nézzük, hogyan állunk a nyomdavállalattól nyert eredménnyel e három utolsó, mondjuk nehéz esztendőben. Az 1922-iki ered-

mény szerint a vállalat gyarapítására fordított a tiszta haszonból 4.120,000 korona, az egyházkerület javára kamatmentes kölcsön címen íratott 1.240,000 korona, befizettetett a pénztárba 840,000 korona, — 450,000 korona tőkebefektetés után. Az 1923. évről a tiszta haszonból 160 millió ment a vállalat növelésére, 43 millió és 800,000 korona az egyházkerület javára íratott, 31 millió 2000 korona pedig illeti az egyházkerületi pénztárt. Kérdem: rossz befektetés volt az ezen évben megszavazott, de csak 1924-ben megadott 20 millió korona tökenövelés? Az 1924. évi eredmény szerint a vállalat gyarapítására fordítottak 275 millió, az egyházkerület számlája javára íratik 82 $\frac{1}{2}$ millió, az egyházkerületi pénztárt illeti 55 millió.

Mármost, mivel a bizottság nagyon szeret valorizáltan számítani, tegyünk ilyen valorizációs számítást. Az 1918-ban befizetett 450,000 korona — mivel akkor 230 papirkorona ért 100 aranykoronát — megfelel kerek számban 200,000 aranykoronának; ennek a mai értéke körülbelül háromszáz millió; az 1924-ben adott kölcsön értéke nem változott, együtt háromszázhusz millió korona. — Ha most már a haszonból a nyomda gyarapítására fordított összeget és az egyházkerület javára írt összeget teljesen figyelmen kívül hagyjuk is, csak az egyházkerületi pénztárba tényleg befizetendő összeg az 1923. évről több, mint 10, az 1924. évről pedig mintegy 17% kamatozásnak felel meg. A vagyongyarapodásban és követelésben mutatkozó összegek hozzászámításával pedig 50, illetőleg 85%. Azt hiszem, nagyon meg lenne mindenki elégedve, ha minden befektetett tőke valorizált értékének ilyen kamatát hozná meg.

Az aggodalomnak kifejezése tehát semmi esetre sem indokolt.

Hogy a vállalatnak, papirkoronákban kifejezve — itt ugyanis nem tesz aranykoronára átszámítást a bizottság — nagy summájú adóssága is van: azon a mostani viszonyok mellett senki sem csodálkozhatik. Kívált ha figyelenbe veszi, hogy a vállalat üdvös és hasznos vállalkozások céljára nagy beruházásokat tett. Ezek közül csak a mintaszerű könyvkötészet másfél milliárdba került s ehhez vett igénybe a nyomdavállalat a két fenntartójától összesen kilencszázmillió kölcsönt. Hogy ez a befektetés sem volt meddő, arról már az 1925. év eredménye meg fog győzni.

Az ehhez fűződő megjegyzések részletezésébe nem akarom a bizottságot követni, mert nem akarom magamat annak kitenni, hogy hitelrontással vádolhassanak. Csak egyet: Meggyőződhetik felőle mindenki, akármilyen szakértők bevonásával, hogy a vállalat berendezése és felszerelése, melyről a bizottság is a legna-

gyobb elismeréssel nyilatkozik, legalább hat-szor, ha nem tizszer, annyit ér, mint amennyi az összes adóssága, adósságul számítva a társ-tulajdonosoktól nyert minden tőkéjét is.

Megjegyzi a bizottság azt is, hogy a Mé-liusz könyvkereskedés nem kért és nem nyert arra felhatalmazást, hogy magát az egyházke-rület könyvkereskedésének nevezze. Ha kérné, előbb megállapítandó, hogy életképes-e és a megállapítás után lehet a kérdést szabályozni. Ez a megjegyzés nem tudom, mire jó. Mert a Méliusz életerős ugyan, de sohasem nevezte ma-gát az egyházkerület könyvkereskedésének, ha-nem „Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli re-formátus egyházkerület *könyvnyomdavállalata* könyvkereskedésének.“ Ami pedig igaz és cég-szerű megjelölés.

Azokkal a nehézségekkel, amelyek az egy-házkerület könyvkiadványainak az átvételével felmerülnek, a nyomdavállalat is teljesen tisz-tában van. De a konventtel kötött szerződés említett pontját mégis elfogadta, éppen azért, hogy az egyházkerület minden esetre bizto-sítva legyen. A nehézségekből kibontakozás út-ját majd meg fogja találni s evégből arra, hogy kívül álló személyekkel, a Hegedüs és Sándor céggel, meg a Hangyával szóba álljon, a bizott-ságnak semmiesetre sem volt jogköre.

Szová teszi a bizottság az úgynevezett ame-rikai könyvek dolgát is. Vizsgálta meg az egyházkerület, mondja a javaslat, megfelel-e a tényállásnak az az állítás, hogy a nyomdavállalat igazgatója tankönyveket és énekeskönyve-ket vitt ki Amerikába elárúsítás végett? mely esetben az Amerikába vitt tankönyvekről és zsolttárokról az igazgatót számoltassa el. A vál-lalat igazgatója igenis vitt ki Amerikába külön-féle könyveket; de nem az egyházkerület köny-veit, hanem részint a vállalat könyveit, részint vásárolt könyveket. Az egyházkerület tehát nincs, hogy miről számoltassa. A könyvek árá-nak egyrésze még nem folyt be. De a már be-folyt összegből ki van fizetve a mástól vett könyvek teljes vételára, a vállalat saját köny-veinek itthoni ára, valamint a kivitellel és uta-zással járó minden költség s mindezen felül maradt még igen tisztességes haszna a vállalat-nak. Szóval, ha még a kintlevő követelésből semmi sem folya be, már akkor is szépen ke-resett a vállalat ezen az úton. Az erről való le-számolás a nyomdavállalat felügyelő-bizottsága előtt még 1923 nyarán megtörtént, amint az a felügyelő-bizottság jegyzőkönyveiből kitűnik. Az erre vonatkozó részeket a felügyelő-bizott-sági jegyzőkönyvekből az egyházkerületi levél-tárból éppenúgy kimásoltathatta volna a bizott-ság, mint ahogy az Egyetértés című lapra vo-natkozó részt kimásoltatta. Csak egy kis tár-gyilagosság kellett volna hozzá.

Az Egyetértésre vonatkozó részt meg le-

hetett lám találni. Nos, ezen sincs semmi tit-kolni való. Ezt a lapot a vállalat alapította 1919-ben s tartotta 1923 márciusig. Akkor el-adta egy részvénytársaságnak. A részvénytár-saságnak azonban elfogyott a pénze s nem tu-dott fizetni. Akkor — 1924 februárban — két alternatíva állott a felügyelő-bizottság előtt. Vagy engedni a lap megszűnését, vagy vissza-venni a vállalat kiadásába. A felügyelő-bizott-ság többsége azon a véleményen volt, hogy olyan lapra, mely Debrecen város és a refor-mátusság szellemét képviselje, szükség van, s ezért a lap visszavétele mellett döntött. Több, más irányú kísérletezés után engem kértek fel a lap szellemi vezetésére, amit már az előző érában, t. i. mikor még a vállalaté volt a lap, egy éven át szintén teljesítettem. Abban a hit-ben, hogy ezzel úgy a higgadt és konszolidációt szolgáló politikai irányzatnak, mint egyházam-nak és városomnak is szolgálatot teszek, vállal-koztam a sok, nehéz munkával járó feladatra. Ez a felügyelő-bizottság minden tagjának tet-szésével, politikai nézetkülönbség miatt, nem találkozott. Csakhamar a nemzetgyűlésen is interpellált emiatt egyik ellenzéki képviselő. Hamarosan kezdett terjedni a hír, hogy az Egyetértés rövidesen megszűnik. Mindez ter-mészetesen nem használt a lap prosperálásá-nak. Mégis szükségesnek tartottuk a kísérletet, bár a felügyelő-bizottság pár tagja csaknem minden ülésen megtette a beszüntetésre irá-nyuló indítványt. Közben a kormány, melyet pedig lapunk támogatott, az eddig nálunk ké-szített állami nyomtatványokat is más lap nyomdájának adta. Mikor aztán láttuk, hogy ilyen módon a lap egész esztendőn keresztül nem bizonyult hasznot hajtónak, csakugyan beszüntettük azt. Május elseje óta nem jelenik meg. Bár a felügyelő-bizottság több tagja ma is azon a véleményen van, hogy a lapot kár volt megszüntetni s hogy a kellő anyagi eszkö-zök rendelkezésére bocsátásával hasznothajtó vállalkozássá is lehetett volna tenni. A pontos számmal megjelölt összeget, hogy t. i. mennyi veszteséget okozott a lap, nem tudom, milyen „megbízható“ helyről vette a bizottság, mert ilyen adat sem a vállalati számadásban, sem a felügyelő-bizottság jegyzőkönyveiben nincs. — Olyan tájékoztató számítás, hogy a lap, a bár-mely idegen megrendelő részére számítani szo-kott számlázás alapul vételével milyen költség-gel járt volna s viszont mi volt a bevétele, a fel-ügyelő-bizottság számára terjesztettek elő, de ez pusztán a belső üzlet vezetésének való tájékoz-tatás volt olyan, mintha például arról adnának tájékoztatást, hogy mibe kerül egy könyv előál-lítása s tehát mennyiért lehet adni. Az ilyen belső üzleti dolgot pedig nem szokás, mert a vállalat kárával jár, kibeszélni. Egyébként, hogy valami nagy baj az Egyetértés miatt sem

volt, az mutatja, hogy az 1924. év mégis 710 millió korona üzleti haszonnal járt.

Kétségkívül ezzel az üggyel áll kapcsolatban a munkálatnak az a propozíciója is, hogy aki a vállalattal szerződéses viszonyban áll, ne lehessen tagja a felügyelő-bizottságnak. Arra, hogy ha valaki egy könyvet, vagy akár egy névjegyet nyomtat a vállalattal — hiszen ez is szerződéses viszony —, bizonyára nem akarja ezt a bizottság érteni. Én azonban azért a munkámért, amit az Egyetértés körül végeztem, bizonyos tiszteletdíjat kaptam. Máskor is kaptam ilyen külön munkára megbízást, tiszteletdíj nélkül. Más felügyelő-bizottsági tag is végzett külön munkát, tiszteletdíj mellett is. Senki sem találta ezt inkompatibilisnek. A munkálat készítőjének azonban kifogása van ellenem.

Ennek a megállapítása nem érzékenykedés részemről, csak megértés. Az is indítványozva van ugyanis, hogy a felügyelő-bizottság tagja a nyomdavállalat ügyében se szavazati joggal ne bírjon, se előadó ne lehessen. Eddig, mint az egyházkerületi pénzügyi bizottság előadója, én ismertettem a nyomdai ügyeket a közgyűlésen. S hogy semmi kétség fenn ne maradjon, később azt mondja a munkálat: Az egyházkerületi pénzügyi bizottság előadója az egyházkerületi két főjegyző legyen, a 311—908. sz. egyh. ker. határozat módosításával. Tehát mégsem baj a felügyelő-bizottsági tagság, mert az egyházkerületi főjegyzők egyike, Tóth Lajos nagyrebcsült barátom, éppen úgy — s majd azt mondtam: éppen olyan — tagja a nyomdai felügyelő-bizottságnak. De lám: a 311—908. sz. ehk. határozat módosításával. Ez a határozat ugyanis az, amely a Dávidházy János esperes úr visszavonulása után rámbizta az egyházkerületi pénzügyi bizottság előadói tisztét.

Hát én ezért a nyomdai felügyelő-bizottsági tagságról le nem mondok. Annál kevésbé, mert a helyemet úgy sem az egyházkerület töltené be, mivel engem Debrecen város választott meg felügyelő-bizottsági taggá, még akkor, amikor a nyomda csak az övé volt. Azt hiszem, az egyházkerületnek is szolgálatot tudok tenni, ha e helyemet megtartom. Ellenben az egyházkerületi pénzügyi bizottsági előadói tisztéről lemondtam. Köszönöm a bizottságnak, hogy tizenhét éven át sok munkával s minden díjazás nélkül végzett feladattól felszabadított. Azt az időt, mit erre a munkára fordítottam, bizonyára használhatom egyházam javára olyan körben is, ahol kevesebb ellenszenv lesz a jutalmam.

Sz. Kun Béla

egyházkerületi tanácsbíró.

Iskola

Kerekes Ferenc pedagógiai levelei.

Harmadik levél.

Kelt 1817. május 19-én, tehát megint egy héttel odébb. Pedig sürgette volna a téma: amint jelzi is, be kell már fejezni a deák classisokról mondanivalóit.

Megint egy kis magánügy vezet be a levelet, ami érdekelheti majd az életíróját: Husvét csónka hetében kiment egy barátjával „a fehér kőhegyek közé, hol nagy hózivatar érte utól őket, mely társát tönkre tette, de később Kerekes is beteg lett.

Most tehát a **felsőbb deák, vagy humoniorum classisokról** beszél: mint említettük a Ratiok is különválasztva tárgyalták ezeket.

Előbb áttekint a múlton: ezelőtt két oratori, és egy poétai év járta. Belenyugszik ő is: maradjon *három évesnek* a humaniora.

Meg kell itt jegyeznünk, hogy a Ratiok csak két évesnek ismerik és tervezik. De a protestánsok nem sokat törődtek az állami szervezettel. Haladtak a maguk történelmi útján. Ime, még a II. Ratio után 10—11 évvel is egész nyugodtan terveznek két éves retorikai és egy éves poétikai tanfolyamot! Csak egy valamivel nincs kibékülve Kerekes: azzal a bizonytalankodással, mely ezek elhelyezése körül mutatkozott. Szatirikusan említi, hogy megpróbálták már mindent: *tették elől a poetica classist, s hátul a retorikai egy évet, tették fordítva is; s most hogy a leglehetőlenebb lehetőség sem maradjon el, kétfele szakították a retorikát: egy éve elől, egy hátul, s közbül tanulják a poétikát egy évig.*

A debreceni kollegiumi classisok publicus praeceptorai névsorán szemléletesen meg is látszik ez az ingadozás. (L. a Milleneumi Értesítő 189 stb. lapokon.) Pl. a legrégebbi nyilvántartott években a rhetorika volt a befejező s előtte tanulták a költészettant (1728—1751.) Eddig még egy-egy éves volt mindegyik. 1752-ben megfordul a helyzet pár évre, s nyoma van a két szónoklat tanítónak; aztán megint visszajön a régi állapot. 1788-ban találunk praeceptor „oratorum maiorum“ és „minorum“-ot. 1792-től előre jön a szónoklati osztály s befejezőül a költészeti. Igaz, hogy a milleneumi értesítő hézagos névsorából nem tűnik ki, hogy két osztályos volna a rhetorica classis, de Sárvári professor Önéletrajzából nyilván látszik, hogy *két éves* volt, csak hogy a veteránusok együtt maradtak a novitiusokkal. Ezért olvasható Sárvári praeceptor vezérfonalában ilyen dolgozat-minta: „Laetandum nobis est, quod Principia inter discipulos nostros simus consecuti. Sed vigilandum etiam, ne hanc gloriam amittamus. Vos vero Aemuli sine obtrectatione nobiscum contendere ne cessate. Ne desperetis, intendite, et nobis stimulo estote continuo“.

Nem lehetetlen, hogy az egyszerű jelölés mögött ilyen összevont, de két évet jelentő tanfolyam rejtőzik régtől fogva: legalább Kerekes kategorikus kijelentése is erre enged következtetni. 1795-től azonban már külön praeceptora van a veteranus és novitius retoroknak. Kerekes is volt 1809—10-ben a novitiusok praeceptora, a következő évben pedig az, akihez e levelek szólnak, Szoboszlai Pap István a veteranusoké. 1816—7-ben jön be az a furcsa interpolációs módszer. Épen az Arany János életéből is emlékeztet, a korabeliektől kiváló nevelőként igen emlegetett Dorka Illés volt a bekoronázó „classis veteranorum rhetorum“ praeceptora. Előtte volt a „poetica-“, s még ezelőtt a „classis novitiorum rhetorum“.

1819—20-tól kezdve, tehát az álmosdi reformáló értekezlet után, melyre Kerekes gondolatösszefoglalása is készült, már csak „classis humanitarum II“ és „I“ elnevezést találunk egész a legújabb korig, a *Ratiók szellemében*. Hosszú vajúdás után íme, csak odajut a református iskolaügy is.

Kerekes szerint legtermészetesebb, ha előre és egyfolytában jön a két rhetorica classis. Igaza is van.

Az első rhetorica classis terve.

Hogy megérthessük megjegyzéseit, javaslatait, előre kell bocsátanunk a rhetorica classis tananyagát legalább főbb vonásaiban. Nem is találhatnánk erre jobb forrást, mint Sárvári professor rhetorikai jegyzetét, melyet vezérfonalul készített praeceptorai előadásaihoz (A Debreceni Ref. Főiskolai könyvtár kézírattárában.)

Kezdték a retorikai elemekkel, de nem hiteles, eredeti szónoki művekből válogatták ki a példákat, hanem maguk csináltak példákat. Pl:

I. *Simplex periodusokra*: Vestes bonas, decoras, statui convenientes, non ad luxum, sed ad corporis tegendum ac adversus aëris iniurias deferendum, omnibus hominibus in hac vita summe esse necessarias, nemo sana mente instructus negaverit.

Ebből azt is láthatjuk, hogy bizony nem magyar retorika volt ez, hanem latin. Még ha feltételezzük is, hogy a példamondatok részben hagyományosak voltak, mégis tág teret hagytak az egyéni tetszésnek. Nem kell, csak egy pár szavat elfelejteni, kicsereálni, már is oda a kifejezés classicitása, aminthogy a fentebbiért sem tenném tűzbe a kezem. Pedig számos jel van arra Sárvári jegyzetében, hogy maguk csináltak a praeceptorok példamutatókat, virtuózkodtak vele. Sok helyen csak a címet (tárgyat) adja meg, másutt jelzi, hogy a tanulóknak erről és erről kell dolgozatot csinálni. Így ment végig az egész periodologia, tehát a két, három és többtagú körmondatok szerkesztése is. Pl. *Eruditio difficulter adquiritur*. S ehhez a propositiohoz csinál I. a comparato, II. ab exemplo, III. a testibus mellékmondattagokat.

(Nagykörös.)

(Folytatjuk.)

Dr. Törös László.

Egyház

Esperesi megnyitó beszéd

a debreceni egyházmegye március 26-iki közgyűlése alkalmával tartotta **F. Varga Lajos** esperes.

Nagytiszteletű és méltóságos Egyházmegyei Közgyűlés!

Mióta utóljára voltunk itt tanácskozássra így egybegyülekezve, azóta azok a hullámok, amik hazánk nemzetünk hajóját csapkodják, alig valamivel ha enyhültek; s bizony — sajnos! — még messze vagyunk attól, hogy csöndes vizeken evezzünk. Az a vihar, mely országokat pusztító árájába sodort bennünket, még nem ült el; azok az infernális erők, amik sirba tiportatásunkra törekedtek, még nem vonultak vissza szennyos odúikba. Ki tudja, mily távol vagyunk még attól, hogy csöndes révpart békés kikötőjében pihenjen hazánk, nemzetünk hajója!...

Annál a benső, széttéphetetlen kapcsolatnál fogva, mely összefűz bennünket hazánkkal, nemzetünkkel, anyaszentegyházunk minden idegszála mélységesen átérzi a nemzeti létünkre gyakorolt összes hatásokat. Ezért van, hogy azok a kolosszális anyagi terhelések, amelyek hazai s nemzeti életünkre súlyos sziklaként nehezülnek, gyülekezeteinkre is már-már leroskasztólag hatnak. Hiszen, hogy egyebet ne említsek, a közvetett és közvetlen állami adózás nagymérvű volta mellett, népnevelő intézményeink fenntartása, rendkívüli próba alatt tartja gyülekezeteink teherhordó képességét. Az a teher pedig, amely az országos tanítói nyugdíj-intézet újabb átszervezésével hárítottatott reájuk, megdöbentő meredély szélére állította őket.

Református egyházunk nehéz idők viharos napjaiban sokszor fényes bizonyosságát mutatta már annak, hogy iskoláinkért, népnevelő intézményeinkért a legnagyobb áldozatokat is kész meghozni. Ma sem szabad ettől visszariadnia. De mi jut akkor, ha összes életerőit a nevelőintézmények szívják föl, mi jut akkor a tulajdonképeni kultuszra, a vallásos, a hitélet propagálására, fejlesztésére, szilárdítására, az egyház par excellence eminens hívatásának a munkálására? . . . Pedig-pedig vaknak kell annak lenni, aki nem látja: mennyi mindenre volna szükségünk megmutatni azt, hogy igazán keresztyéni, krisztusi intenzív életet élünk. Hiszen milyen messze járunk még attól, hogy egyházi életünk szükségleteit ne kényszer adózással s átkok, szitkok zápora között teremtsük elő évről-évre, hanem szívyszerinti, önkéntes hozzájárulással, az áldozatkészség spontán megnyilvánulásával!

Nem mondom én, akadnak gyülekezetenként egyesek, akik momentán egy-egy szép gesztussal bizonyosságát mutatják az Úr oltárán való áldozatkészségüknek; akad egy-egy Steinfeld István, aki fejedelmi adományának magasan lobogó áldozat-tüzével vonja magára a nagyrabecsülés figyelmét.

De a többség? . . . Ah, a többség, még a mai nyomorúságosnak érzett közhelyzetben is később áldozni a szaturnáliák és bacchanáliák pogány isteneinek, mint az áldások örök szenthelyének, a a gondviselő jóságos menyeyi Atyának.

Oh, ha én megérhetném valaha azt, hogy tele kamara, tele pince és tele erszény mellett is tudunk bőjtölni élelmezésben, italozásban, öltözködésben, mulatozásban, szóval a múltó testi élvezetek zablára fogásával azért, hogy annál intenzívebben munkálhassuk az isteni, felséges célok megvalósítását, kultur intézményeink támogatását, az Úr szegényeinek, betegeinek istápolását! . . . Ma élő nemzedékünk erre vajmi kevés kilátást nyújt; de lever, de elszomorít sivár eszménynélküliségével.

Ha ideálokért hevülőkkel óhajtuk lelkünket egybekapcsolni, a magyar egünkön ragyogó csillagok seregéhez kell fölszárnyalnunk. Ezek közül ma kiváltképpen amaz ikercsillagok egyike vonz édesbűvös körébe, amelyiknek fényét, tündöklő ragyogását a *Jókai* neve glóriázza szerte a világon.

A lyrai lantos *Petőfi* „lelke felét“ a jóságos Isten áldásul adta nemzetünknek akkor, mikor a leveretés, elnyomatás szomorú éveiben vidámítóra, fölemelő, vigasztaló angyalra volt oly igen nagy szüksége. S ma is, mikor rabszolgákká, koldusokká, üldözött vaddá tettünk, oda ülni a *Jókai* bűvösen mesélő kandallója mellé: mennyi enyhítő, vidámító balzsamot, mennyi kitartásra ö-ztönző energiát, mennyi nemzeti önértetet meríthetünk, a benne, írásaiban lüktető génius, káprázatosan tiszta, üde, szinte szüizes szépségéből! . . .

Mi annál is inkább, mert kálvinista volt a szó édes-kedves értelmében. Azt gondolom, hogy amidőn születésének centenáriumát ünnepli nemzetünk, az ünneplők sorából mi nem maradhatunk ki, mint egyházmegye sem. Hajtsuk meg hát fejünket hálás örömmel jó Istenünk előtt, hogy adta őt nekünk s szellemével, szellemének kincses drágaságaival gazdagította árva nemzetünket.

Aztán tegyük le bánatunk cyprus ágát a *Mácsai Sándor* sírhalmára. Nem élt ugyan egyházmegyénk belső kötelékében, de szívünkkel egyéforottan élt, mint debreceni főiskolánk annyi időn át kántor prézese, a magyar egyházi és világi dalnak lelkes művelője.

Emlékezzünk a sárándi egyházunk javakorban volt, életerőtől dúzzadó lelkipásztorának, *Holló Józsefnek* is váratlan sírba dőlteről; nem különben az alighogy hencidai tanítóvá választott, menten erőszakos halál áldozatává lett *Varga Dénes* kimúlásáról. S míg ezeknek emlékét megörökítjük jegyzőkönyvünkben, s gyászoló szeretteiket részvételünkről értesítjük: méltó elismerésünkkel vegyünk búcsút a nyugalomba vonult *Szentjóbby Kálmán* debreceni, *Kovács Jolán* berettyóujfalui, *Sárközy Mária* felsőjózsa és *Horváth Lajos* hencidai tanítóttestvérünktől.

Ezek után elnöktársam Öméltósága nevében is szívből köszöntve közgyűlésünk összes megjelent alkotó tagjait: a gyűlést megnyitom.

A felsőszabolcsi református egyházmegye

március 22-én tartotta tavaszi közgyűlését *Kisvárdán*, *Kovács Lajos* esperes és *Szalánczy Bertalan* egyházmegyei gondnok elnöklete alatt. Az esperesi jelentés, kapcsán, meleg ünnepléssel adóztak, a nagyszámban megjelent közgyűlési tagok, a magyar nemzet halhatatlan nagy költője, *Jókai Mór* emlékének. Továbbá szeretettel üdvözölték *Vas Mihály* tb. esperes, gégényi lelkészt, ottani lelkészi szolgálatának 40. évfordulója alkalmából. Örömmel vették tudomásul a közgyűlés tagjai, hogy a gégényi egyház, lelkésze nevére, tizmillió korona neveltetési alapítványt tett a *Leánykálvineum* javára. Hasonlag örömmel vett tudomást a közgyűlés arról is, hogy *Hagymássy Ferenc* papi lelkészt, egyháza szintén meleg ünneplésben részesítette 25. éves lelkészi szolgálata alkalmából; s nevére ugyancsak a *Leánykálvineum* javára ötmillió korona alapítványt tett.

Behatóan foglalkozott a közgyűlés a vasárnapi iskola és a belmissió kérdésével. Örvedetesen tapasztalható, hogy e kérdések folyvást szélesebb medret vájnak egyházi életünkben; amelyek jogos reményeket nyújtanak a megfoglyatkozott hitélet újra ébredésére s megerősödésére. Nagyobb vitát keltett az egyházi fegyelem kérdése, amelynek egyöntetű, sürgős rendezése, egyházi életünk egyik legégetőbb kérdése. Evégett a közgyűlés, a felsőbb egyházi hatósághoz felterjesztést tett. **B-t.**

Irodalmi szemle

Theologiai Szemle. Szerkeszti Csikesz Sándor, főmunkatárs Varga Zsigmond. I. évfolyam, I. szám. Megjelenik kéthavonként. Előfizetési ára egy évre 30 aranykorona. Országos Református Lelkészegyesület kiadása. Debrecen, 1925, husvét. 4°, 96 lap. — Beköszöntő után három tanulmányt tartalmaz: Tankó Bélától Kant vallástana (5—22), Varga Zsigmondtól Sumir (babyloni) örökség az ural-altai népek vallási életében (23—60) és Csikesz Sándortól A szektákról (61—77). Ezután közli Keresztesi József naplójegyzeteit akadémiai útjáról (78—83), végül apróbb dolgokat ad kisebb közlemények (83—85), Külföldi szemle (85—87), Folyóiratok szemléje (88—90), Hazai irodalom (90—96), Tudományos élet (96), Szerkesztő üzenetei (96) címek alatt. — A folyóirat cikkeinek értékelése messze menne, tartalmi ismeretése hasábotok töltene meg; így ezek helyett örömmel üdvözöljük a megjelenését s abban a körülményben, hogy ennek a tudományos folyóiratnak a megindulása lelkipásztortársaink lelkiszükségletéből és anyagi áldozatával volt lehetséges, bizunk abban, hogy a munkatársak közreműködésével a folyóirat megkezdője lesz theológiai irodalmunk újraéledésének. Faxit Deus.

A Szücs Eszter szive. Irta Csürös István. Budapest, 1925. 8°, 15 lap. Ára 4000 K. -- Megható, kedves történet, amely telve van tanulságokkal. Igen alkalmas ajándék leányok számára.

Magyar Ifjúság című tartalmas keresztyén havilapuk 4. száma olyan cikkeket tartalmaz, amelyek ifjúságunkat érdeklik és beszámolnak az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek Szövetségének szépen fejlődő munkájáról. A lap előfizetési ára egy évre 36,000 K; szerkesztősége és kiadóhivatala Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 28.

Különfélék

Protestáns irodalmi délutánt rendezett a Kálvinisták Templomegyesülete a Kollégium dísztermében április hó 23-án délután. A figyelmes hallgatók megtöltötték a termet zsufolásig. A főgimn. énekhar hazafias dala után S. Szabó József főgimn. igazgató tartott előadást „Régi, főként debreceni asszonyok” címen. A felolvasás anyaga szorgalmas és fáradhatatlan történelmi bűvárlat eredménye, feldolgozása pedig az ismerethalmazt élvezetes formában, tanulságos módon nyújtó irány. Meghallottuk, hogy milyen iéha és könnyelmű volt a mohácsi vész előtt élt magyar nők társadalmi élete s megláttuk, hogy a reformáció áldott fuvalmára hogyan alakul ki a vallást és kulturát pártoló nagyasszonyok, a papnék és polgárnők tisztos típusa, amelyek nemzetünk megmaradását és egyházunk felvirágzását segítették elő. Kedves volt Csószné Kiss Ilonka úrnő énekszólója; nagy hatást váltott ki Baja Mihály lelkész családias vonatkozású üde költeményével; szépen érvényesült két számban a főgimn. zenekar Szücs Gergely tanár vezetésével.

Lévay Imréné jubileuma. Szép és megható búcsúünnepély folyt le április hó 28-án a hajdúböszörményi református polgári iskolában azon alkalommal, hogy Lévay Imréné Szőke Róza 27 évi tanári és 20 évi igazgatói működése után nyugalomba vonul. Az ünnepély rendezőjének, Tarnóczi Jolánnak megnyitó beszéde után a kir. tanfelügyelő megbízásából Köblös Samu főgimnáziumi igazgató adta át a miniszter elismerő levelét szép beszéd kíséretében s egyszersmind üdvözölte az igazgatónőt saját intézete nevében is. Következő üdvözlések történtek: Az egyházkerület nevében dr. Veress István szakfelügyelő, a helybeli református tanítók részéről: Porcsalmi Gyula igazgató. A volt tanítványok részéről dr. Kelemen Győzőné Simon Jolán, aki egy értékes ezüst tálcát, Dobó Anna gyönyörű virágkosarat nyújtott át a jubiléumnak, akit még a jelenlegi tanítványok egyike is üdvözölt. Az üdvözlők sorában ott találtuk Papp János gör. kath. főesperes, Balassa János r. kath. lelkészt. A két egyház nevében az előbbi mondott lelkes beszédet. Rákos István kir. tanácsos, valamint a távol levő Dobó Sándor tanítóegyesületi elnökök levelét Varga Lajos tanító olvasta fel. — Este a munkapárt helyiségében 110 teritékes vacsora volt, amelyen számos felszólalásban lelkesen ünnepelték a nyugalomba vonuló igazgatónőt, akinek e helyen mi is a legjobbkat kívánunk szép és eredményes munkája után.

A Sárospataki Kórus f. hó 20-án látogatja meg a debreceni Kántust. A találkozás hangversennyel és táncmulatsággal lesz összekötve s előreláthatólag olyan jól fog sikerülni, mint ezelőtt három évvel. A két ősi iskola dalos egyesületeinek évnkénti látogatása erősíti a kapcsolatot a két almamater között.

Lelkészválasztás. A Kiscsány—oszrói gyülekezet Hideg Jánost választotta meg Csikesz Sándor utódául.

A debreceni református tanítónőképző-intézet tanulmányútja Budapestre 1925 április 4-től április 9-ig minden tekintetben szépen sikerült. Az előző napokban tartott iskolai ünnepély (melynek műsorát előzőleg közöltük) szépen jövedelmezett, az igazgatótanács és presbiterium nemeslelkűsége is nagy összeget bocsátott rendelkezésünkre s így 14 növendék kiadásait teljesen, 11 növendékét pedig felerészben tudtuk fedezni. A kiránduló csapat 57 főből állt. Az igazgató és 4 tanár vezetése alatt 46 jelenlegi növendék és 6 volt tanítványunk vett részt a tanulmányi kiránduláson. A legszebb tavaszi idő pompázott. Sokat láttak, tapasztaltak a fiatal leánykák a 4 nap alatt, megismerkedtek a főváros legszebb, legnevezetesebb részeivel, nagyszerű gyűjteményeivel, hajóztak a fenséges Dunán Visegrádig és vissza. Elmerengtek a múlt dicsőségén a budai királyi várat és a visegrádi romokat szemlélve. A legnagyobb leányok, az V. évesek, az Operában is élveztek egy szép és értékes előadást. Mindenütt a legnagyobb előzékenységgel, szívésséggel találkoztunk. Különösen sokat fáradozott érdekünkben Festetics Pál gróf cserkész főparancsnok úr, aki a Simor-utcai cserkész-szállót rendelkezésünkre bocsátotta, több ízben személyesen kalauzolt s általában minden útunkat, ellátásunkat előkészítette. Két napig velünk volt Harsányi Pál békésbányai esperes is, akinek két leánykája szintén a kirándulók között volt. Az a reményünk, hogy a tanítónőképző intézet növendékei e tanulmányút alkalmával igazán okultak, maradandó lelki kincseket gyűjtöttek, amelyekből nemcsak öneik maguknak lesz hasznuk, hanem — mint jövendőbeli tanítók — a rájuk bízott gyermekek képzésénél és nevelésénél is gyümölcsöztesztetik.

Diákothton. Tisztelettel értesítem a Nagytiszteletű és Tekintetes Tanító Urakat, hogy f. évi szeptember hó 1-re diákothont rendezek be Debrecenben. E vállalkozással azoknak a szülőknek érdekeit kívánom hathatósan szolgálni, akik gyermekeiket magánháznál szokták elhelyezni és bár minden áldozatot meghoznak értük, mégis igen gyakran csalódnak, mert áldozatukért nem kapják meg a kívánt ellenszolgáltatást. A legtöbb „vállalkozó” ugyanis pusztán üzletnek veszi a diáktartást és az élelmézesen túl egyáltalában nem törődik a gondjaira bízott tanulókkal, hanem teljesen magukra hagyja azokat. A gyermekek — természetesen — örütnék a szabadságnak, de ez a tisztán lelkiismeretlenségből és nem pedagógiai szempontból eredő szabadság keservesen megbosszulja magát és pedig nem csupán a tanulmányi téren való visszamaradásban, hanem — ami még ennél is súlyosabb — a gyermekek erkölcsi jellemének kedvezőtlen kialakulásában. Vállalatom megalapításában engem nem anyagi érdek indít, hanem a gyermekekkel való, nevelő foglalkozással járó gyönyörűség és az a cél, hogy másoknak használják. Azt akarom, hogy azok a szülők, akiknek valóban gyermekeik a legdrágább kincsük, tőlük távol is úgy érezzék magukat, mintha szemeik állandóan rajtuk függenének. Diákothtonomban, amely az én személyes vezetésem alatt fog állni, a legnesszebbmenő felelősség mellett nyújtok mindent, ami a gyermekek tanulmányi előmenetele és erkölcsi nevelkedése szempontjából szükséges. Hosszas gyakorlatom és bőséges tapasztalatom szolgáljon garanciául etekintetben. Mély tisztelettel kérem a Nagytiszteletű Lelkész és Tekintetes Tanító Urakat, hogy vállalomra a gyermekeiket Debrecenben, bármilyen középiskolában iskoláztató szülők figyelmét felhívni és azt nekik ajánlani méltóztassanak. Megkeresések alulírottához a Kollégiumba már most küldhetők.

Dr. Vargha Jenő

okl. lelkész, tan. kép. int. tanár,

a kollégiumi tápintézetnek 3. éven át volt vezető tanára.

Pályázat tanári állásokra.

A kiskunhalasi református főgimnázium Igazgatótanácsa pályázatot hirdet egy *magyar-német* szakos *rendes* és egy *matematika-fizika* szakos *helyettes* tanári állásra. A megválasztandó tanárok fizetése és lakásbére egyenlő az ugyanazon fizetési osztályban levő állami tanárokéval.

Csak protestáns vallású okleveles tanárok vagy szakvizsgás tanárjelöltek pályázhatnak, akik okmányokkal igazolják életkorukat, képesítésüket, eddigi működésüket, családi állapotukat és a forradalmak alatt tanúsított magatartásukat.

A pályázók kérvényeiket az Egyháztanácsához intézve, 1925. július 15-ig küldjék be a reálgimnázium igazgatóságához. Az állásokat 1925. szeptember 1-én kell elfoglalni.

A személyes bemutatkozás kívánatos.
Kiskunhalason, 1925. április 25-én.

Pataky Dezső lelkész,
az igazgatótanács elnöke.

Kristóf József,
igazgató.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata.

Konfirmációi oktatásra legalkalmasabb

és a gyakorlatban legjobban bevált tankönyvek

Soltész János:

Konfirmációi Káté

Átnézte és átdolgozta
Soltész Elemér tábori püspök.
Hetedik kiadás.

Ez a legegyszerűbb, legjobban érthető és legkönnyebb, de mégis legjobb, konfirmációra előkészítő káté.

Alapára K — 50. Mai szorzószám 7000.
Bolti ára tehát . . . . . K 3500.—

Nagy István:

Konfirmációi Káté

Igen elterjedt, rövid, világos
kézikönyv.

Alapára K — 20. Mai ára 1400 K.

**Legjobb, legszebb és legolcsóbb
konfirmációi ajándék**

Dr. Erdős Károly:

Az én vallásom

Vászonba kötve — amíg a
második tizezerből a készlet
tart — darabja 5600 korona.

Tömeges vétel esetén jelentékeny
árengedmény a kladónál

**„Méliusz”
könyvkereskedés**

Debrecen,
Ferenc József-ut 26.